

3 Ujazd

Miejscowość Ujazd zapisana została ok. 1174 r. jako uposażenie cystersów w Jędrzejowie. Miejscowość wchodząca w skład dóbr Iwaniskich, Krzysztof Ossoliński odziedziczył po ojcu Zbigniewie w 1619 r. Po ojcu odziedziczył także funkcję wojewody i postanowił w tym czasie zbudować zamek, który to miał rozstawić ród Ossolińskich.

Krzyżtopór - zamek w Ujeździe miał charakter obronny. Zaprojektował go oraz nadzorował trwającą 13 lat budowę znany architekt - Wojciech Senesa. Kubatura zamku to około 70 tys. m³. Zajmuje on 1,3 ha powierzchni, zaś długość jego murów

obronnych wynosi 600 m. Rezydencja była budowana w oparciu o kalendarz: 4 wieże - tyle ile kwartałów w roku, 12 sal - tyle, ile miesięcy w roku, 52 pokoje - tyle, co tygodni w roku oraz 365 okien - odpowiadające liczbie dni w roku. Znajdujące się w podziemiach stajnie wyłożone były marmurem oraz lustrami. Strop w Sali balowej był ze szkła, a nad nim znajdowało się akwarium z rybami. Zamek zasilany był w wodę z miejscowego źródła, zaś pokoje ogrzewane były ciepłym powietrzem rozchodzącym się kanałami.

Dzisiejsze ruiny pobudzają wyobraźnię, jak mogła wyglądać rodzinna rezydencja magnacka w Polsce XVII w. Pomysłodawca i fundator budowy zamku - Krzysztof Ossoliński niedługo cieszył się zamkiem - w rok po jego ukończeniu, w drodze na sejm do Krakowa, zmarł na atak serca. Po śmierci Krzysztofa, Ujazd przejął syn, Krzysztof Baldwin Ossoliński. Jako rotmistrz oddziału huzarów skierowany został do obrony wschodnich granic. Zginął w roku 1649, trafiony strzałą tatarską w czasie bitwy pod Zborowem. W roku 1655 Szwedzi przejęli zamek i urządzili w nim siedzibę

WARTO ZOBACZYĆ:

- 1 Opatów:**
 - Brama Warszawska - jedyna zachowana brama, będąca częścią murów obronnych
 - Kolegiata pw. św. Marcina Biskupa - najcenniejszy zabytek architektury romańskiej w Polsce
 - Kościół i klasztor Bernardynów
 - podziemna trasa turystyczna - 400 m niezapomnianych wrażeń, 14 m pod ziemią
- 2 Klimontów**
 - Kolegiata oraz kościół i klasztor poddominikański
- 3 Ujazd**
 - monumentalne ruiny XVII-wiecznego zamku Krzyżtopór, będącego urzeczywistnieniem marzeń o potęgę i przepychu polskiego magnata

dowództwa i kwatery dla wojaka. Szwedzi opuszczając zamek ograbili go i zniszczyli. Resztę zniszczeń dokończył Rakoczy II wraz z Kozakami i Węgrami. Mimo tak ogromnych zniszczeń zamek użytkowany był do 1770 r. Potem popadał w coraz większą ruinę. Kolejni właściciele Ujazdu nie byli w stanie odbudować zamku, który w stanie ruiny przetrwał do dziś.

Autory zdjęć: Anna Drzewiecka, Krzysztof Pierściński, Archiwa: Urząd Gminy w Iwaniskach, ROT
Tekst: Kazimierz Micorek, redakcja tekstu: Agencja Planet PR

Wydawca: Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Świętokrzyskiego,
ul. Sciegiennego 2, 25-033 Kielce, tel. 041 361 80 57
www.rot.swietokrzyskie.travel

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Wydawnictwo współfinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego dla rozwoju województwa świętokrzyskiego.

INFO ADRESY

Opatów:

www.opatow.um.gov.pl

Centrum Informacji Turystycznej w Opatowie
Budynek Urzędu Miasta i Gminy
Plac Obrońców Pokoju 34, 27-500 Opatów
tel. +48 15 868 13 01
www.opatow.um.gov.pl

Podziemna Trasa Turystyczna

Plac Obrońców Pokoju 18, 27-500 Opatów
tel. +48 15 868 27 78
www.ptkopatow.free.ngo.pl

Muzeum Geodezji i Kartografii

ul. Sienkiewicza 17, 27-500 Opatów
tel. +48 15 868 47 77
www.muzeumgeodezji.opatow.pl

Parafia rzymsko-katolicka p.w. św. Marcina
ul. S. „Grota” Roweckiego 8, 27-500 Opatów
tel./fax +48 15 868 27 64
www.kolegiataopatow.sandomierz.opoka.org.pl

Klimontów:

Kolegiata Św. Józefa w Klimontowie

Synagoga z 1851 r.
ul. Szkolna, Klimontów

Ujazd:

Zamek Krzyżtopór w Ujeździe
gmina Iwaniska
tel. +48 15 860 11 33
www.krzyztopor.eu, www.krzyztopor.org.pl

— Niezapomniana lekcja historii pod ziemią i w monumentalnym zamku —

PRZYSTANEK ŚWIĘTOKRZYSKIE

1 Opatów

Pierwotna osada, wczesnosłowiański gród, znajdowała się prawdopodobnie w pobliżu obecnego klasztoru Bernardynów. Funkcjonowała ona **pod nazwą Żmigród**. Władca opola żmigrodzkiego przyjął religię chrześcijańską, która była początkowo religią najwyższej władzy, zaś przybycie go grodu mni-

Kolegiata pw. św. Marcina Biskupa w Opatowie

śłowiańska organizacja opolna i okolicznych wsi przetrwała do średniowiecza. **W II poł. XII w.** rozpoczęła się **budowa kolegiaty pw. św. Marcina Biskupa**.

W 1237 r. książę śląski Henryk Brodaty, książę krakowski i sandomierski, oddał Opatów wraz z okolicznymi wsiami biskupowi lubuskiemu. **W 1282 r.** otrzymał on z rąk Leszka Czarnego **przywilej lokacyjny** na prawie niemieckim dla budującej się osady. W tym czasie powstają zajazdy, karczmy oraz mieszkania dla duchownych i robotników zatrudnionych przy wykańczaniu budowy Kolegiaty. **Korzystne położenie miasta na przecięciu ważnych szlaków handlowych** przyczyniło się do rozwoju miasta, w którym dzięki otrzymanym przywilejom odbywały się **jarmarki i targi**. Najwyższą władzę w mieście sprawował jako właściciel biskup lubuski, który mianował wójta, rajców i ławników. Mieszczanie czuli się bezpiecznie za murami miasta, a kupcy i rzemieślnicy coraz gromadniej przybywali aby zaopatrzyć się w potrzebne im produkty. Wielu z nich osiadło na stałe tworząc społeczność miasta.

W 1502 r. miasto uległo zniszczeniu w wyniku najazd Tatarów. Jednak dzięki wsparciu króla Aleksandra Jagiellończyka **Opatów szybko odbudował** zarówno **swe mury** jak i znaczenie. **Na początku XVI wieku** miasto odkupił od biskupów **Krzysztof Szydłowiecki**. **Otoczył Opatów** nowoczesnymi jak na tamte czasy **murami obronnymi** z czterema bramami: Krakowską, Sandomierską, Lubelską i Warszawską, **wybudował ratusz** oraz założył mało jeszcze popularne **wodociągi**. Po śmierci kanclerza Szydłowieckiego miasto było własnością Tarnowskich, Radziwiłłów, Wiśniowieckich, Lubomirskich i Potockich. Przez te wszystkie stulecia swojego istnienia, stanowiło **ważny ośrodek życia publicznego kraju**, wielokrotnie goszcząc w swych murach władców Polski. Po dziś dzień dumą mieszkańców Opatowa jest fakt, że tu właśnie królowa Marysienka oczekiwała na męża, króla Jana III Sobieskiego, powracającego z odsieczy wiedeńskiej.

Rozwój miasta zahamowały rozbiory. **W okresie Powstania Styczniowego** Ziemia Opatowska była **terenem walk powstańczych**. Podczas jednej z ważniejszych bitew Powstania, stoczonej pod Opatowem 21 lutego 1864 r. dywizja krakowska poniosła klęskę, a jej rannego dowódcę - Ludwika Zwierzdowskiego wzięto do nie-

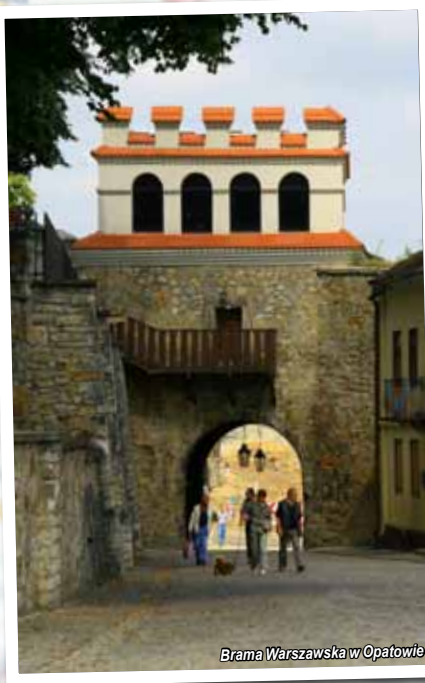
woli, po czym dwa dni później stracono go na opatowskim rynku. **W czasie II wojny światowej** tereny te stały się miejscem czynnych działań partyzanckich organizacji wojskowych, w tym sławnego **oddziału „Jędrusiów”**.

Brama Warszawska:

Do dzisiejszych czasów zachowała się jako **jedyna z czterech bram** stanowiących **część murów obronnych** wzniesionych w **I poł. XVI w.** przez kanclerza Szydłowieckiego. Jest to **renesansowa budowa** wykonana z kamiennych ciosów o jednej kondygnacji. Od strony zewnętrznej budowlę zdobi **herb Szydłowieckich-Odrowąż** oraz **obraz Matki Boskiej Częstochowskiej**.

Kolegiata pw. św. Marcina Biskupa:

Jest to jeden z **najcenniejszych zabytków architektury romańskiej w Polsce**. Wzniesiona została **w XII w.** z okolicznego piaskowca krzemienistego na planie krzyża łacińskiego. Fasadę wejściową tworzą dwie różniące się od siebie **wieże**. Południowa starsza wieża ma **dwudzielne okna romańskie** (biforia), a poniżej ślady romańskiej dekoracji. Ścianę północną zdobią **herby właściciela miasta** (Odrowąż) i **jego matki** (Łąbędz). Wnętrze kościoła jest trzynawowe, ściany prezbiterium i transeptu pokrywają **malowidła z XVIII wieku** przedstawiające **sceny z bitew Pod Wiedniem i Chocimiem oraz na Psim Polu i pod Grunwaldem**. W lewej nawie transeptu znajdujemy **nagrobniki rodziny Szydłowieckich**. Wśród nich złożony z dwóch płaskorzeźb nagrobek kanclerza. Jedna część przedstawia właściciela opatowa, a druga to tzw. **lament opatowski** – scena oplakiwania zmarłego przez mieszkańców Opatowa.

Brama Warszawska w Opatowie

po przejęciu tych terenów przez zakon Bernardynów, zajęli nowo wybudowany kościół. **Całkowitej przebudowy** kościoła dokonano **w XVIII w.**, i nadano mu formę, w której przetrwał po dziś dzień. Jest to **przykład architektury późnobarokowej**, zaś **wnętrze ma charakter rokokowy** z licznymi zdobieniami i bogatą ornamentyką. Ściany i sklepienie pokryte są **polichromią** przedstawiającą sceny z życia Matki Boskiej.

Podziemna trasa turystyczna:

Jedna z **większych atrakcji turystycznych Opatowa**. Prowadzi przez niedostępne piwnice znajdujące się pod kamienicami na rynku. Podziemia zajmują **trzy poziomy** i sięgają **głębokości 14 metrów**. W roku 1984 z myślą o turystach przygotowano do zwiedzania **trasę o długości 400 m**.

2 Klimontów

Klimontów koło Sandomierza został założony około roku 1240 przez Kasztelana Krakowskiego Klemensa, natomiast pisemne dokumenty potwierdzające istnienie miejscowości pochodzą z 1404 r., kiedy to jej właścicielami była rodzina Syrokomli. W tym czasie wieś nazywano: Ramołtowie, Ramołtowie, Rajmuntowie oraz Ramuntowie. W XV wieku obecny Klimontów przechodzi w ręce Ossolińskich, a pierwszym właścicielem z rodu Ossolińskich został Jan, kasz-

Kolegiata w Klimontowie

telan radomski, blisko związany z królem Władysławem Jagiełłą. Jednak założycielem miasta Jan Zbigniew Ossoliński, wojewoda sandomierski, dzięki któremu w 1604 r. mocą przywileju królewskiego Klimontów uzyskał prawa miejskie. Miasto usytuowane zostało na terenach dawnej miejscowości Ramuntowie. W I poł. XVII w. Zbigniew Ossoliński sprowadził do miasta zakon dominikanów. Budowę klasztoru rozpoczęto w roku 1620. Kościół pw. św. Jacka to budowla późnorenesansowa, w której pojawiły się również elementy gotyku. Do ścian kościoła przylegają zabudowania klasztorne. Po śmierci fundatora klasztoru w 1623 r., jego ciało zostaje pochowane w kruchcie kaplicy miejskiego kościoła. Nie ukończono budowy konwentu dla dominikanów za życia Zbigniewa Ossolińskiego, dokonał tego Jerzy, który wybudował jednocześnie kolegiatę pw. św. Józefa, zaprojektowaną przez Wawrzyńca Senesa. Jest to jedna z najoryginalniejszych XVII-wiecznych budowli sakralnych w Polsce. Powstała na planie elipsy i wzorowana jest na wczesnobarokowej architekturze rzymskiej. Również Jerzy Ossoliński nie do-

czekał końca budowy. Mając 55 lat zmarł w Warszawie 1650 roku, a pochowano go w podziemiach jego kościoła.

Kolejnymi właścicielami byli Morsztynowie, Senguszkowie, Denhoffowie, Leduchowscy.

Kościół i klasztor poddominikański w Klimontowie